

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

(Գիտական հոդվածների պարբերական ժողովածու)

№ 12

***Նվիրվում է պրոֆեսոր Գուրգեն Մելիքյանի ծննդյան
80-ամյակին***

ԵՐԵՎԱՆ

ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

2016

ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

ВОПРОСЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
(Периодический сборник научных статей)
№ 12

*Посвящается 80-летию профессора
Гургена Меликяна*

Ереван
Издательство ЕГУ
2016

YEREVAN STATE UNIVERSITY

PROBLEMS OF ORIENTAL STUDIES

(serial scholarly journal)

№ 12

*Dedicated to the 80th birthday anniversary of professor
Gurgen Melikyan*

YEREVAN
YSU PRESS
2016

**Հրատարակվում է Երևանի պետական համալսարանի
արևելագիտության ֆակուլտետի
գիտական խորհրդի որոշմամբ**

Ժողովածուի 12-րդ հատորի հրատարակումը ԵՊՀ
արևելագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորասախոսական
անձնակազմի համեստ նվերն է պրոֆեսոր
Գուրգեն Մելիքյանի ծննդյան 80-ամյակին

Խմբագրական խորհուրդ՝

- Մելիքյան Գուրգեն - Բ. գ. թ., պրոֆեսոր (*նախագահ*)
Ասատրյան Գառնիկ - Բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Խաչիկյան Մարգարիտա - Բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Խառատյան Ալբերտ - Կ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ
Կարաբեկյան Սամվել - Բ.գ.թ., դոցենտ
Հովհաննիսյան Լավրենտի - Բ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթ.-անդամ
Մելքոնյան Ռուբեն - Բ.գ.թ., դոցենտ
(*համարի պատասխանատու*)
Ոսկանյան Վարդան - Բ.գ.թ., դոցենտ
Մարգարյան Լևոն - Կ.գ.դ., պրոֆեսոր
Սաֆարյան Ալեքսանդր - Կ.գ.թ., պրոֆեսոր
Սաֆրաստյան Ռուբեն - Կ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս
Տոնիկյան Սոնա - Բ.գ.թ., դոցենտ

© ԵՊՀ հրատ., 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՊՀ ՌԵԿՏՈՐ ԱՐԱՄ ՍԻՄՈՆՅԱՆԻ
ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՊՐՈՖԵՍՈՐ
ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ 80-ԱՄՅԱ
ՀՈՔԵԼՅԱՆԻ ԱՌԹՎ 5

ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԵԼԻՔՅԱՆԸ 80 ՏԱՐԵԿԱՆ Է 8

ԱՐԱԲԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ՍԵՄԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Դավիթ Հովհաննիսյան
ՖԱԹԻՄԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՇԻԱՅԱԿԱՆ
ԿՐՈՆԱԴԻՑԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ԿԵՐՊԱՐ 12

Հայկ Քոչարյան
ԻՆՏԵԼԵԿՏՈՒԱԼ ՄԵՆԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌՈՂՋԱՑՄԱՆ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ. ԻԲՆ ԲԱԶԱ 20

Գ. Գևորգյան
Է. Ասատրյան
ՍՈՒԵԶԻ ՃԳՆԱԺԱՍԸ ԵՎ ԵԳԻՊՏՈՍԻ
ՌԱԶՄԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ
ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ 30

Է. Ասատրյան
ՆԱՍԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ 45

ԹՅՈՒՐՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ՕՍՄԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Ռուբեն Մելքոնյան

ՎԱԶԳԵՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ 1961 Թ.
ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՅՑԻ ՈՐՈՇ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁ (ԱՐԽԻՎՍՅՈՒՆ
ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ)..... 58

Ալեքսանդր Սաֆարյան

ԹՅՈՒՐՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԶԻՅԱ
ԳՅՈՔԱԼՓԻՑ ՀԱՐՅՈՒՐ ՏԱՐԻ ԱՆՑ 67

Լուսինե Սահակյան

ՀԱՄՇԵՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐՈՒՄ 80

Անի Սարգսյան

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՏԻԿԱՆ ԲԱՔԻԻ ԴԻՎԱՆՈՒՄ 97

Միրանույշ Գալշոյան

ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ
ԹՈՒՐՔՄԵՆԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԻ ԲՈՆԻ
ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԸ
ՅԱՇԱՐ ՔԵՄԱԼԻ «ՀԱԶԱՐ ՈՒ ՄԻ ՑՈՒԼԵՐԻ
ԼԵԳԵՆԴՆ» ՎԵՊՈՒՄ 109

Նաիրա Գինոսյան

ՀԱՅԵՐՆ ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԿՅԱՆՔՈՒՄ (XIX ԴԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԵՍ –
XX ԴԱՐԻ ՍԿԻՉԲ) 120

Արա Ազատյան

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ ՀԱՅ
ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՁ 139

Արթուր Դումանյան
ԲԱՆԱԿԻ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿՅԱՆՔՈՒՄ 1920-1970-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ.
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ 158

Արշակ Գևորգյան
1960 Թ. ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ՀԵՂԱՇՐՋՄԱՆ ԱՄՆ-Ի ՆԵՐԳՐԱՎՎԱԾՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ 180

Հայկ Մարգարյան
ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԽՈՇՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՍՈՒՆԻՑԻՊԱԼ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԵՐԿՐԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 196

Նաիրա Պողոսյան
ՌՈՒՄ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՐՏԱՑՈՂՈՒՄԸ ԱՀՄԵԴ ՋԵՄԱԼ ՓՈՇԱՅԻ
ՀՈՒՇԵՐՈՒՄ 208

Լիլիթ Մովսիսյան
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ
ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ՝
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՎ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ
ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԱՅԻՆ
ՊԱՏԿԵՐԸ 217

Ժալդաս Աղիբաև
ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (ռուսերեն) 225

ԻՐԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Գուրգեն Մելիքյան
«ՓԻՅԱԹԱԹԱՆ ՓԻԼԸ ՂԱՆԴԱՂՈՒՄ» ԱՐՑԱԽԻ
ԲԱՐԲԱՌՈՒՄ ՄԻ ՔԱՆԻ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ
ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 236

Վարդան Ոսկանյան
ՈՐՈՇ ՀԱՅԿԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ 240

Հասմիկ Կիրակոսյան
ԲԱՐԲԱՌԱՅԻՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐ ԻՐԱՆԱԿԱՆ
ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 249

Քնարիկ Միրզոյան
Թադևոս Չարչյան
ՈՐՈՇ ՊԱՐԿԵՐԵՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԹԱԹԱՐԵՐԵՆՈՒՄ (անգլերեն) 255

Արտյոմ Տոնոյան,
Հովհաննես Սարգսյան
ՀԵՏՄԱՐԶՊԱՆԱԿԱՆ ԱՂՎԱՆՔՈՒՄ «ՔՈՒՐԴ»
ԱՆՎԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԱՐԱԲԱԿԱՆ
ՀԻՇԱՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՆԴԻՐԸ 262

Ահարոն Վարդանյան
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱՐԲԱՌՈՒՄ ՆՈՐ ԻՐԱՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇ
ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 273

Թերեզա Ամրյան

ՍՈՒՖԻԱԿԱՆ ՍԻՐՈ ԵՎ ԱՐԲԵՑՈՒՄԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ
ԵԶԴԻԱԿԱՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԵՐՈՒՄ 281

Սվետլանա Հարությունյան

ԶՐԱԴԱՇՏԱԿԱՆ ՏՈՆԱՑՈՒՅՑԸ ԵՎ ԳԼԽԱՎՈՐ
ՏՈՆԵՐԸ 295

Լիլիթ Սաֆրաստյան

ԻՐԱՆԱԿԱՆ ՎՏԱՐԱՆԴԻ ԿԻՆՈՅԻ ՆՈՐԺԱՄԱՆԱԿՅԱ
ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ. ՄՈՀՍԵՆ ՄԱԽՄԱԼԲԱՖ, ՇԻՐԻՆ
ՆԵՇԱՏ 304

Գառնիկ Գևորգյան

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԵՊԻՑ (ԴԱՍԹԱՆԻՑ)
ՊԱՏՄԱՎԵՊ 320

Հովհաննես Խոբիկյան

ԿԱՐԻԱՆ ԱՔԵՄԵՆՅԱՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 331

Արմեն Իսրայելյան

ԻՐԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂԶԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆԸ
ՍՊԱՌՆԱՑՈՂ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐՆ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ
ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՀԵՏՈ 344

ԳՈՒՐԳԵՆ ՎՐԵԺԻ ՄԵԼԻՔՅԱՆ 355

ՊՐՈՑԵՍՈՐ ԳՈՒՐԳԵՆ ՎՐԵԺԻ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԸՆՏՐԱՆԻ 367

**ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱԴԻԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ
ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՎ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ԲՆՈՒՅԹԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԱՅԻՆ
ՊԱՏԿԵՐԸ**

Բանալի բառեր՝ մեդիալեզվաբանություն, ադրբեջանական մամուլ, մամուլի լեզու, բառապաշար, հասարակական-քաղաքական բառապաշար, ռազմական բառապաշար, տերմիններ, փոխառություններ:

Վերջին տասնամյակներում ժամանակակից լեզվաբանության մեջ շրջանառության մեջ է մտել, այսպես կոչված, «մեդիալեզվաբանությունը»: Զանգվածային լրատվամիջոցների լեզվի համար մասնագետներն առանձնացնում են որոշ բնորոշ գծեր.

1. խոսքային հաղորդակցության ոլորտների քանակական և որակական բարդացում (խոսքը նախ և առաջ համացանցի մասին է).
2. առանձին սոցիալական խմբերի խոսքային վարքագծի կանոնների զանազանություն.
3. հրապարակախոսական ոճի լեզվի ժողովրդականացում և զանգվածային հաղորդակցության սահմանների ընդլայնում.
4. խոսքային ժամանակակից նորաձևություն և միտումներ.
5. ՋԼՄ-ների լեզվի «ամերիկանացում»¹:

Խորհրդային Միության փլուզումից հետո նորանկախ Ադրբեջանում գործող պետական լրատվամիջոցներին զուգահեռ

* ԵՊՀ թյուրքագիտության ամբիոնի դասախոս:

Էլ. փոստ՝ lilit-movsisyan@ysu.am

¹ Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования, Отв. ред: д.ф.н. проф. Володина М.Н., М., 2003, с. 28.

հիմնվում են բազմաթիվ, բազմաբնույթ մասնավոր նոր ՁԼՄ-ներ: Ոլորտի փոփոխությունները չեն շրջանցում աղբբեջաներենի կիրառության ամենատարբեր մակարդակները: Փոփոխություններն ակնառու են հատկապես էլեկտրոնային մամուլի բառապաշարում, որը, ըստ էության, հանդես է գալիս որպես թե՛ որպես փոփոխությունների արտացոլող, և թե՛ դրանց կիրառման առաջամարտիկ²:

Ընդհանուր առմամբ, XX դարի վերջին և XXI դարի սկզբին աղբբեջաներենի բառային կազմի մամուլում արտացոլվող փոփոխությունները հասարակական զարգացման տարբեր փուլերում աչքի են ընկել որոշակի առանձնահատկություններով:

1. *Հասարակական-քաղաքական բնույթի հրապարակումներ*. Ինչպես վկայում է միջազգային փորձը, զանգվածային լրատվամիջոցներում՝ մասնավորապես մամուլում առավել հաճախ և հանգամանակից անդրադարձ է կատարվում հասարակական-քաղաքական իրադարձություններին և դրանց վերլուծությանը³:

Ժամանակակից աղբբեջանական մամուլի լեզվի բառային շերտում հասարակական-քաղաքական բառապաշարը ևս ունի առաջատար դիրք: Փաստենք, որ աղբբեջաներենի քաղաքական բառապաշարն համեմատաբար աչքի է ընկնում համակարգվածությամբ, կայունությամբ և հստակ շարադրումներով: Որպես կանոն, քաղաքական տեքստերում լայնորեն չեն կիրառում գեղարվեստական-լեզվական միջոցներ: Քաղաքական նորությունների շարքում ներկայացվում են ինչպես զուտ տեղեկատվություն պարունակող հրապարակումներ, այնպես էլ հարցազրույցներ, վերլուծություններ, քաղաքական կանխատեսումներ, ինչպես նաև ներկայումս լայն տարածում ստացած

² Axundov A., Dilimizə dövlət qayğısı.- "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi", № 3, 2001, s. 9.

³ Демьянков В.З., Интерпретация политического дискурса в СМИ, <http://www.infolex.ru/POLIT2.HTM>

բլոգներից ուղղորդված հրապարակումներ: Մամուլի էջերում հասարակական-քաղաքական իրադարձությունները լուսաբանվում են դրանք արտացոլող բառերի և տերմինների օգնությամբ: Որոշակի ժամանակահատվածում քաղաքական նոր տերմինները թարգմանված նյութերի հետ միասին ներթափանցում են աղբբեջաներեն: Օրինակ, վերջին տասնամյակում լեզու ներթափանցած հասարակական-քաղաքական բառերից առանձնացնենք մի քանիսը, որոնք ակտիվորեն գործածվում են ժամանակակից աղբբեջանական մամուլում՝ geopolitik-աշխարհաքաղաքական, revanş-ոհանշ, korrupsioner-կոռուպցիոն, chaos-քաոս, konfidensial-գաղտնի, konfliktoloq-կոնֆլիկտաբան, media-մամուլ, kollaps-փլուզում, brifinq-ձեպագրույց և այլն:

Որպես կանոն, աղբբեջանական էլեկտրոնային լրատվամիջոցներում քաղաքական բաժինն ունենում է իր ենթաբաժինները՝ ներքին քաղաքական լրահոս, միջազգային քաղաքական նորություններ, տարածաշրջանային լուրեր, վերլուծություններ, հարցազրույցներ և այլն: Ստորև ներկայացնենք մեջբերումներ աղբբեջանական ժամանակակից մամուլի քաղաքական բաժիններից:

Արտաքին քաղաքականություն. արտաքին քաղաքական լրահոսն աղբբեջանական մամուլում բավականաչափ հագեցած է, այն ընդգրկում է ինչպես պաշտոնական լրահոսը, այնպես էլ՝ հասարակական շերտերը: Որպես տեղեկատվության հիմնական աղբբուր ծառայում են Աղբբեջանի ԱԳՆ-ն, նախագահի աշխատակազմը և այլ պետական կառույցների համապատասխան վարչությունները: Աղբբեջանական տեղեկատվական լրատվամիջոցներում սակավ են պաշտոնական տեսակետից ակնհայտ տարբերվող հրապարակումները, վերլուծությունները, որոնք գտնվում են համապատասխան կառույցների ուշադրության և վերահսկողության ներքո:

Որպես արտաքին քաղաքականության բաղկացուցիչ մաս, մամուլում անդրադարձ է կատարվում նաև ԼՂ հակամարտության շուրջ ընթացող քաղաքական իրադարձություններին և բա-

նակցություններին: Սույն թեմայով հողվածներում կարելի է հանդիպել որոշ անփոփոխ արտահայտությունների՝ «անջատողական իշխանություն», «ԼՂՀ դրածո նախագահ», «ոչ լեգիտիմ իշխանություններ» և այլն: ⁴

Ներքին քաղաքականություն. ադրբեջանական մերօրյա էլեկտրոնային մամուլի՝ երկրի ներսում տեղի ունեցող քաղաքական իրադարձություններին վերաբերող հրապարակումներն ավելի ընդգրկուն են: Մամուլն անդրադառնում է երկրի ներքին քաղաքական կյանքի հիմնական անցուդարձին՝ կրկին իր վրա կրելով գրախոսության դրոշմը:

Սփյուռք. Ադրբեջանում պետական մակարդակով տարվում է քարոզչություն ադրբեջանցի ժողովրդի՝ հնագույն լինելու մասին «փաստերը» ողջ աշխարհին ներկայացնելու ուղղությամբ: Ի լրումն դրա, ներկայացվում է «ադրբեջանական մեծ և ազդեցիկ սփյուռքը», որն իր «հայրենասնվեր» գործունեությամբ ծառայում է «ադրբեջանական ինքնագիտակցության» պահպանմանը երկրի սահմաններից դուրս, պահպանում է կապը հայրենիքի՝ Ադրբեջանի հետ և իր ռեսուրսները ծառայեցնում ի նպաստ Ադրբեջանի պետական շահերի: Որպես այդ քաղաքականության շարունակություն, ադրբեջանական առաջատար կայքերում հատկացված է առանձին տեղեկատվական բաժին: Սույն թեմաներին վերաբերող բառապաշարն ունի լայն ընդգրկում: Աշխատանքները հատկապես ավելի են ակտիվացել Ադրբեջանում սփյուռքի հետ աշխատանքների գծով Պետական կոմիտեի ստեղծումից հետո:

2. Ռազմական ոլորտ. ռազմական տերմինաբանությունն ընդգրկում է այն բառերն ու բառակապակցությունները, որոնք արտահայտում են ռազմական հասկացություններն ու հարա-

⁴ <Gec-tez Azərbaycanın ərazi bütövlüyü qəbul edilmiş beynəlxalq sərhədlər çərçivəsində bərpa olunacaq və əgər bu tez baş versə region üçün daha yaxşı olacaq.>⁴
- «Վաղ թե ուշ Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականությունը միջազգային փաստաթղթերի շրջանակներում վերականգնվելու է և, որքան դա վաղ տեղի ունենա, ավելի լավ տարածաշրջանի համար»:

բերությունները: Ռազմական տերմինաբանությունն իր մեջ ներառում է բոլոր զորատեսակները, զինվորական կոչումները, զենքերի, զինամթերքի ավանդական և նորագույն տեսակների անվանումները, զինվորական տեխնիկան և միջոցները, ռազմական գործողությունների ապահովման օպերատիվ միջոցները, ռազմական-ինժեներական տեխնիկան, համընդհանուր քաղաքացիական և ռազմական տրանսպորտային միջոցները, վառելիքի տեսակները, նյութական, բժշկական ենթակառուցվածքները, էներգամատակարարման և այլ արտադրություններ և այլն:

Ադրբեջանական մամուլում հաճախ անդրադարձ կատարվող ոլորտներից մեկն էլ ռազմականն է: Ռազմական բառապաշարն ադրբեջաներենում ունի ինքնատիպ և կայուն բնութագիր: Ադրբեջաներենի ռազմական բառապաշարը սերտորեն կապված է արաբերենից, պարսկերենից, ռուսերենից և արևմտաեվրոպական լեզուներից փոխառված տերմինների հետ: Տևական ժամանակ որպես զինվորականների շփման միջոց ծառայել է ռուսերենը, խորհրդային կարգերի փլուզումից հետո պատկերը սկսել է փոխվել: Աստիճանաբար որոշ ռուսերեն բառեր դուրս են գալիս ակտիվ գործածությունից, սակայն մինչև օրս ակնառու է այդ լեզվի հսկայական ազդեցությունը վերոնշյալ ոլորտում: Ժամանակի ընթացքում ռազմական ոլորտին վերաբերող ադրբեջաներենի բառապաշարը զարգացել է ժամանակի պահանջներին համապատասխան՝ հարստանալով նաև ի հաշիվ նոր փոխառությունների: Ադրբեջանի անկախացումից հետո ռազմական տերմինաբանությունը սկսեց հարստանալ նաև ցեղակից լեզուներից փոխառություններ կատարելու շնորհիվ, մասնավորապես՝ թուրքերենից: Մամուլում առավել հաճախ հանդիպող ռազմական փոխառյալ տերմիններից առանձնացնենք, *artilleriya* - հրետանի, *avtomat*-ինքնաձիգ, *batalyon* - գումարտակ, *bomba*-ռումբ, *diviziya*- դիվիզիա, *komandir* - հրամանատար, *manevr* - մանևր, *tank* - տանկ, *leytenant* - լեյտենանտ, *mayor* - մայոր, *pistolet* - ատրճանակ, *raket* - հրթիռ, *serjan* - սեր-

ժանտ, polkovnik - գնդապետ, rota - վաշտ, trivoqa - տագնապ, minomyot - սկանանետ, pulemyot - գնդացիք, admiral - ծովակալ և այլն:

ԼՂ հակամարտություն. Հատկանշական է, որ գրեթե բոլոր ադրբեջանական ազդեցիկ էլեկտրոնային լրատվամիջոցներին բնորոշ է ռազմական բաժնին կից կամ առանձին ևս մեկ բաժնի առկայությունը, որը վերաբերում է Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությանը: Մասնավորապես, 2014թ. օգոստոսից հետո այդ նորությունների բովանդակությունը ևս նույնատիպ էր՝ կապված Հայաստան-Ադրբեջան պետական սահմանին և Ղարաբաղ-Ադրբեջան զինված ուժերի շփման գծում տեղի ունեցած դեպքերի հետ: Այս թեմաներին վերաբերող լուրերը հիմնականում վերաբերում են զինադադարի ռեժիմի խախտումներին, օգտագործված զինատեսակներին և արձակված կրակոցների քանակին, ներկայացվում են սահմանամերձ գյուղերի անվանումները (եթե կա տեղեկություն, ապա նաև խոսվում է երկուստեք վիրավորների կամ զոհերի մասին), վերջում էլ պարտադիր կերպով նշվում է, որ «ադրբեջանական զինված ստորաբաժանումները տիրապետում են օպերատիվ իրավիճակին և անհրաժեշտության դեպքում պատասխան հարված հասցնում հայկական զինված ուժերի կրակակետերին, դիրքերին և խրամատներին»⁵:

Պայմանավորված արդեն 2016թ. ապրիլի սկզբին Ղարաբաղ-ադրբեջանական հակամարտ գորքերի շփման գծում Ադրբեջանի կողմից հրահրված 1994թ. հրադադարից հետո աննախադեպ լայնամասշտաբ ռազմական գործողություններով՝ ադրբեջանական մամուլում ռազմական բնույթի հրապարակումներն ավելացան թե՛ իրենց քանակով, թե՛ ծավալով: Ընդհանրապես, ապրիլյան քառօրյա պատերազմի օրերին և դրանից տևական

⁵ Azârbaycan Ordusu düşmân mövqelârinâ 120 atâş zârbâsi endirib, <http://az.trend.az/azerbaijan/karabakh/2477962.html>

ժամանակ անց ևս ադրբեջանական էլեկտրոնային և ոչ էլեկտրոնային լրատվամիջոցների առանցքում ռազմական գործողություններն էին և դրանց շուրջ ծավալվող իրադարձությունները: Հարկ է նշել, որ սույն ոլորտում ապատեղեկատվությունը գտնվում է «բարձր մակարդակի վրա»:

Բացի զուտ տեղեկատվական բնույթի և ռազմական տերմիններով հագեցած լուրերից, մամուլում կարելի է տեսնել նաև մասնագիտական վերլուծություններ, ռազմական թեմայով հարցազրույցներ, քննարկումներ: Արդյունքում ադրբեջանական մամուլում գետեղված նյութերը հագեցած էին լինում այնպիսի ռազմական տերմիններով և արտահայտություններով, որոնք մինչ այդ այդքան հաճախ չէին գործածվում լրագրողների կողմից. օրինակ, *minaatan-ականանետ*, *qumbaraatan* - նռնականետ, *təxribat* - դիվերսիա, *silah növü* - զինատեսակ, *snayper* - դիպուկահար, *təmas xətti* - շփման գիծ, *cəbhə* - ռազմաճակատ, *atəşkəs* - զինադադար, *atəş açmaq* - կրակ բացել, *canlı qüvvə* - կենդանի ուժ, *hərbi texnika* - զինտեխնիկա, *tank* - հրասայլ, *keşfiyyat* - հետախուզություն, *nəzarət etmək* - վերահսկել, *hücum* - հարձակում, *münaqişə* - հակամարտություն, *münaqişəli qoşunlar* - հակամարտող զորքեր, *köüllü* - կամավոր և այլն:

Ադրբեջանական էլեկտրոնային լրատվամիջոցների քաղաքական և ռազմական բնույթի տեղեկատվության՝ ավելի քան տասնամյա մշտադիտարկման արդյունքում կարելի է եզրակացնել, որ ընդհանուր առմամբ կայքերը միմյանցից չեն տարբերվում լեզվական, մասնավորապես բառապաշարային առանձնահատկություններով: Գրեթե բոլոր կայքերում համանման պատկեր է նույն բառապաշարը, համանման քերականական կառույցները: Մա, մի կողմից, կարող է վկայել ադրբեջաներենի ոչ հարուստ բառապաշարի, մյուս կողմից՝ լրատվամիջոցների նկատմամբ լուրջ պետական կենտրոնացված վերահսկողություն առկայության մասին: Հավելենք, որ սույն վերահսկողությունը առավել ակնառու է հատկապես ռազմական ոլորտը լուսաբանող լրատվամիջոցների նկատմամբ:

ОБЩАЯ КАРТИНА ЛЕКСИКИ ПОЛИТИЧЕСКИХ И ВОЕННЫХ ПУБЛИКАЦИЙ В СОВРЕМЕННЫХ АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ СМИ

Лилит Мовсисян

(резюме)

В статье представлены основные тенденции и общая картина политического и военного словарного состава азербайджанского языка в современных электронных СМИ. Анализированы внешне-политические и внутривнутриполитические публикации азербайджанской прессы, особенно отчетливо была рассмотрена карабахская тема. Отметим, что деятельность СМИ в Азербайджане находится под непосредственным контролем азербайджанских властей. В статье рассматривается реакция азербайджанских электронных СМИ на апрельских 4-х дневных военных действий на линии соприкосновения карабахско-азербайджанских вооруженных сил.

THE VOCABULARY OVERVIEW OF MILITARY AND POLITICAL PUBLICATIONS OF MODERN AZERBAIJANI E-MEDIA

Lilit Movsisyan

(summary)

The article presents the main trends and the overall picture of political and military vocabulary of Azerbaijan in modern electronic media. Foreign and internal political publications of azerbaijani press have been analyzed, particularly the Karabakh issue has been closely observed. Media activity in Azerbaijan is under the direct control of the authority of Azerbaijan. In the article the response of Azerbaijani media about the April's four-day military operations in the contact line of Nagorno-Karabakh and Azerbaijan's armed forces is separately being treated.